

FINANTSINSPEKTSIOON

Finantsinspeksiooni soovituslik juhend
„Täiendavad meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks
krediidi- ja finantseerimisasutustes”

Soovituslik juhend on kehtestatud Finantsinspeksiooni juhatuse 22.10.2008. a otsusega nr 1.1-7/64

Sisukord

1	PÄDEVUS	3
2	EESMÄRK JA KOHALDAMISALA	3
3	ÜLDNÕUDED	4
3.1	NÕUDED TEHINGUTE JÄLGIMISELE, KOOLITUSNÕUDED	4
3.2	NÕUDED PROTSEDUURIREEGLITELE	4
3.3	KONTAKTISIKU MÄÄRAMINE	5
4	ÄRISUHTED	5
4.1	ÄRISUHTE LOOMINE	5
4.2	MAJANDUS- VÕI KUTSETEGEVUSEGA SEOTUD TEGEVUSTE EDASIANDMINE (<i>OUTSOURCING</i>)	8
5	HOOLSUSKOHUSTUSE TÄITMINE	9
5.1	HOOLSUSMEETMED	9
5.2	KLIENDI ISIKUSAMASUSE TUVASTAMINE	9
5.3	RISKIPÕHINE LÄHENEMINE	10
6	FÜÜSILISE ISIKU ISIKUSAMASUSE TUVASTAMINE ÄRISUHTE LOOMISEL	12
6.1	ÜLDNÕUDED	12
6.2	RIIKLIKU TAUSTAGA ISIKUD	14
6.3	SELTSINGUD JT LEPINGULISED ÜHENDUSED	14
7	JURIIDILISE ISIKU ISIKUSAMASUSE TUVASTAMINE ÄRISUHTE LOOMISEL	15
7.1	ÜLDNÕUDED	15
7.2	ESINDUS	16
7.3	TEGELIKU KASUSAAJA TUVASTAMINE	17
7.4	NÕUDED MITTERESIDENTIDEST JURIIDILISTE ISIKUTE ISIKUSAMASUSE TUVASTAMISEKS	18
8	HOOLSUSMEETMETE KOHALDAMINE TEHINGUTE TEOSTAMISEL	21
8.1	ÜLDNÕUDED	21
8.2	KEERULISED JA EBATAVALISELT SUURED TEHINGUD	21
9	TEGEVUS RAHAPESU KAHTLUSE KORRAL	22
10	KORRESPONDENTSUHTED	24
11	FILIAALID JA TÜTARÄRIÜHINGUD VÄLISMAAL	25
12	ÄRISUHTED JA TEHINGUD ISIKUTEGA, KELLE ELU- VÕI ASUKOHARIIGIS EI RAKENDATA FATFI SOOVITUSI	25

1 Pädevus

1.1. Finantsinspektsiooni seaduse (edaspidi nimetatud FIS) § 3 kohaselt teostab Finantsinspektsioon riiklikku finantsjärelevalvet finantssektori stabiilsuse, usaldusväärsuse ja läbipaistvuse ning toimimise efektiivsuse suurendamise, süsteemsete riskide vähendamise ning finantssektori kuritegelikel eesmärkidel ärakasutamise tõkestamisele kaasaaitamise eesmärgil, et kaitsta klientide ja investorite huve nende vahendite säilimisel ning seeläbi toetada Eesti rahasüsteemi stabiilsust.

1.2. FIS § 57 lg 1 kohaselt on Finantsinspektsioonil õigus välja anda soovitusliku iseloomuga juhendeid finantssektori tegevust reguleerivate õigusaktide selgitamiseks või finantsjärelevalve subjektide suunamiseks.

2 Eesmärk ja kohaldamisala

2.1. Juhendi eesmärgiks on anda krediidi- ja finantseerimisasutustele soovituslikke selgitavaid juhiseid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse nõuete rakendamisel, mis on suunatud finantssektori kuritegelikul eesmärgil ärakasutamise tõkestamisele, süsteemsete riskide vältimisele ning kokkuvõttes sektori stabiilsuse, usaldusväärsuse ning läbipaistvuse suurendamisele.

2.2. Juhend on suunatud Eesti Vabariigis teenuseid pakkuvatele krediidi- ja finantseerimisasutustele, kes on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi nimetatud RTRTS) täitmise kohustatud subjektid ning kuuluvad Finantsinspektsiooni järelevalve alla¹ – krediidiasutustele, elukindlustusega tegelevatele kindlustusandjatele ning elukindlustuse vahendamisega tegelevatele kindlustusmaakleritele, fondivalitsejatele ning aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondidele, investeerimisühingutele ja e-raha asutustele, samuti nimetatud välisriigi krediidi- ja finantseerimisasutuste Eesti äriregistrisse kantud filiaalidele (edaspidi nimetatud „kohustatud isikud”).

2.3. Käesoleva soovitusliku juhendiga kehtestatakse kohustatud isikutele suunavad ja selgitavad juhised RTRTS-s sätestatud hoolsusmeetmete kohaldamiseks. Eelkõige ärisuhte loomise, rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamise ja -juhtimise, andmete kogumise ning rahapesu kahtluse (teatamiskohustuse täitmise) korral nõutava tegevuse kohta. Samuti hoolsusmeetmete kohaldamise kontrollimise sisekontrollieeskirja kohta.

2.4. Käesoleva juhendi kohaldamisel tuleb arvestada kehtivatest õigusaktidest ja teistest Finantsinspektsiooni soovituslikest juhenditest tulenevaid nõudeid. Õigusaktidest tulenevate imperatiivsete nõuete korral tuleb lähtuda õigusaktides sätestatust. Juhendi kohaldamisel tekkivate rakenduslike ja tõlgenduslike probleemide korral tuleb lähtuda mõistlikkuse põhimõttest, arvestades käesoleva juhendi eesmärki ning toimida heas usus, kooskõlas kohustatud isikult oodatava hoolsuskohustusega.

¹ Finantsinspektsiooni järelevalvesubjektid tulenevalt FIS-st käesoleva juhendi kehtestamise aja seisuga.

3 Üldnõuded

3.1 Nõuded tehingute jälgimisele, koolitusnõuded

3.1.1. Kohustatud isik peab pidevalt hindama kliendi tehingute ja toimingute sisu ning eesmärgi krediidi- ja finantseerimisasutusele kohase hoolsusega selgitamaks tehingu või kasutatavate vahendite võimalikku seotust rahapesu või terrorismi rahastamisega. Pidev hindamine seisneb ärisuhte kestel tehtud tehingute jälgimises selliselt, et kohustatud isik saaks aru kliendiga loodud ärisuhte eesmärgist, kliendi äritegevuse sisust, teaks kliendi äri- ja riskiastet ja vajadusel ka tehingutes kasutatud vahendite allikaid.

3.1.2. Kohustatud isik tagab kliendi kohta käiva informatsiooni, sh kogutud dokumentide ja andmete pideva uuendamise ja ajakohasuse. Kõrgesse riskikategooriasse kuuluvate klientide või ärisuhte puhul tuleb olemasolevaid andmeid kontrollida sagedamini, kui muude klientide/ärisuhte puhul. Vastavad andmed tuleb säilitada kirjalikus või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis ning teha kättesaadavaks kõigile asjaomastele töötajatele (näiteks juhatuse liikmed, kliendihaldurid, riskijuhid, siseaudiitorid jne).

3.1.3. Kohustatud isik tagab regulaarse koolituse² ja informeerimise³ rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide olemusest ning valdkonna uutest suundumustest lepingulistele partneritele (tegevuse edasiandmise korral) ning kõigile asjaomastele töötajatele, sh töötajatele, kelle tööülesannete hulka kuulub ärisuhte loomine ja/või tehingute tegemine, kliendisuhete haldamine, tootearendus ja turundus. Eelkõige peavad töötajad olema teavitatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist reguleerivatest nõuetest hoolsusmeetmete rakendamise ja rahapesu kahtlusest teatamise osas.

3.2 Nõuded protseduurireeglitele

3.2.1. Kohustatud isiku juhatuse peab tagama hoolsuskohustuse täitmise, lähtuvalt käesolevas juhendis toodud soovitudest ning arvestades, et rakendatavad meetmed oleksid asjakohased, vastaksid teenusepakkuja tegevusprofiilile ning oleksid kooskõlas klientide ja lepingupartnerite tehingute iseloomu ja ulatuse ning kaasnevate rahapesu või terrorismi rahastamise riskidega.

3.2.2. Protseduurireeglid peavad sisaldama instruktsioone nende uuendamiseks, tegevusprotseduuride kirjeldamiseks ja vastavate kontrollimehhanismide rakendamiseks ning töötajate asjakohaseks instrueerimiseks.

3.2.3. Protseduurireeglid peavad sisaldama hoolsusmeetmete kohaldamise, rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamise ja -juhtimise, sh juhtkonna regulaarse ja *ad hoc* informeerimise, teabe kogumise ja andmete säilitamise ning rahapesu andmebüroole teatamiskohustuse täitmise korda..

² Uute töötajate puhul enne tööle asumist.

³ Vähemalt üks kord aastas.

3.2.4. Protseduurireeglid peavad sisaldama *inter alia* korda kliendi ja tema tegevuse, lõplike kasusaajate, tehingutesse kaasatud vahendite päritolu tuvastamiseks, vastavate andmete säilitamiseks, kahtlaste ja ebaharilike tehingute tuvastamiseks ja nendest teatamiseks.

3.2.5. Protseduurireeglid sätestavad punktis 3.1.3 kirjeldatud koolituste ja informeerimise korra. Samuti peavad protseduurireeglid sätestama korra, mis tagab kohustatud isiku poolt uute töötajate värbamisel nende informeerimise rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise regulatsioonidest ja kuritegelikult teel omandatud vara kasutamise tõkestamise meetmetest.

3.2.6. Protseduurireeglites sätestatakse nende täitmise kontrollimise ja kontrollimise eest vastutavate isikute või allüksuste kohustused kooskõlas muude sisekontrollieeskirjadega. Lisaks hooldusmeetmete rakendamisega kaasnevate kontrollimehhanismide juurutamisele, tuleb tagada nimetatud protsesside regulaarne hindamine siseauditi poolt, et tagada kontrollimehhanismide proportsionaalne rakendamine koos muude sisemiste regulatsioonidega..

3.2.7. Kohustatud isikute protseduurireeglid peavad olema koostatud kirjalikus vormis. Protseduurireeglid võivad sisalduda erinevates dokumentides ning need võivad olla töötajatele kätte saadavaks tehtud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

3.3 Kontaktisiku määramine

3.3.1. Kohustatud isiku juhatus on kohustatud määrama isiku, kes on rahapesu andmebüroo kontaktisik (RTRTS § 29 lg 3). Kontaktisiku ülesandeid võib täita üks või mitu töötajat ja/või vastavate ülesannetega struktuuriüksus. Juhul, kui kontaktisiku ülesandeid täidab struktuuriüksus, vastutab nimetatud ülesannete täitmise eest vastava struktuuriüksuse juht.

3.3.2. Kontaktisiku paiknemine kohustatud isiku organisatsioonilises ülesehituses peab olema kohane õigusaktidest tulenevate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete täitmiseks. Kontaktisiku institutsiooni loomisest tuleb tagada tema võimalikult suur sõltumatus teistest äriprotsessidest ning tagada tema alluvus vahetult kohustatud isiku juhatusele.

3.3.3. Kontaktisikule peab olema tagatud juurdepääs ärisuhete loomise aluseks või eelduseks olevale igasugusele informatsioonile, sealhulgas kliendi isikut ja tema majandustegevust kajastavale informatsioonile, andmetele või dokumentidele.

4 Ärisuhted

4.1 Ärisuhte loomine

4.1.1. Ärisuhte loomise eelduseks on kliendi selgesõnaline ja fikseeritud kinnitus täita kohustatud isiku poolt kehtestatud ärisuhte loomiseks ja tehingute tegemiseks vajalikke tingimusi.

Soovitav on kohustatud isiku ärisuhte loomist reguleerivates protseduurireeglites lisaks seaduses ette nähtule sätestada ka:

- kohustatud isiku poolt ärisuhte loomise, kestvuslepingute sõlmimise ja tehingute tegemise eelduseks vajalike tingimuste tutvustamise, sh ärisuhte ja tehingu eesmärgi väljaselgitamise korda;
- nõuet kliendilt kinnituse saamiseks selle kohta, et klient on teadlik ja aru saanud vastavate tingimustega seatud kohustustest, sh tema poolt ärisuhte loomiseks vajaliku teabe esitamise nõudest ja vormist (kinnitus ei pea olema kirjalikus vormis).

4.1.2. Ärisuhte aluseks oleva kestvuslepingu tingimused sisalduvad kohustatud isiku teenuste osutamise üldtingimustes ja/või arveldus- või muude lepingute üld- ja/või tüüptingimustes.

4.1.3. Krediidiasutuse suhted ärisuhtes olevate isikutega reguleeritakse krediidiasutuste seaduse § 89 kohaselt kirjalikus või kirjalikku taasesitamist võimaldavas või elektroonilises vormis sõlmitud lepingutega.

4.1.4. Ärisuhte loomisel peavad klient või tema esindaja ja kohustatud isiku esindaja viibima samas kohas⁴. See tähendab, et potentsiaalsel kliendil või tema esindajal on kohustatud isiku esindajaga vahetu kontakt (kontakt on toimunud ilma sidevahendite, sh ka interneti, abita). Kontakt võib toimuda väljaspool kohustatud isiku püsiva tegutsemise asupaika, kui selle käigus täidetakse vähemalt samu hoolsuskohustusi kui tavapärastel juhtudel.

4.1.5. Kohustatud isiku juhatuse⁵ poolt eelnevalt aktsepteeritud erandjuhtumitel, mille asjaolud on selgelt formuleeritud kohustatud isiku protseduurireeglites, on võimalik ärisuhet luua ilma vahetu kontaktita ehk kliendiga samas kohas viibimata. Vahetu kontaktita loodud ärisuhte raames võib teenuseid täies mahus osutada alles pärast RTRTS-s sätestatud nõuete täielikku kohaldamist. Vahetu kontaktita loodud ärisuhte puhul toimub isikute tuvastamine ja hoolsusmeetmete rakendamine mõistliku aja jooksul. Sellistel juhtudel tuleb isikusamasus tuvastada ja esitatud andmeid kontrollida side- või mõne muu tehnoloogilise vahendi abil ning ärisuhte võib luua vaid tingimusel, kui isiku jaoks laekub esimene summa sama isiku kontolt, mis on avatud mõnes teises Euroopa Majanduspiirkonna (edaspidi *EMP*) lepinguriigi või kolmanda võrdväärse riigi (riigi, kus kohaldatakse RTRTS sätestatuga võrdväärsed nõuded) krediidiasutuses.

4.1.6. Vahetu kontaktita ärisuhte loomise juhud ja kord tuleb eraldi sätestada vastavates protseduurireeglites⁶, sh meetmed hoolsusmeetmete hilisemaks rakendamiseks ning kaasnevate riskide haldamiseks. Ärisuhte vahetu kontaktita loomise protseduurireeglid peavad kehtestama korra, mille rakendamise kaudu on võimalik tagada RTRTS-i § 15 lõikes 4 sätestatud tingimuse järgimine. Protseduurireeglites peab olema kirjeldatud vähemalt:

- tegevusjuhend kliendi maksejuhiste aktsepteerimise või maksenõude täitmise kohta enne kõigi hoolsusmeetmete rakendamist.
- tegevusjuhend olukorraks, kui hoolsusmeetmeid täielikult ei rakendata (isikusamasuse ja muude andmete tuvastamine toimub elektrooniliste isikusamasuse tuvastusmeetmete vahendusel);
- tegevusjuhend olukorraks, kus vajalikke hoolsusmeetmeid ei ole võimalik täita (isiku tuvastamine ei õnnestu kohustatud isiku poolt määratud aja jooksul), mille tulemusel ei saa kliendi tahteavaldusi aktsepteerida;

⁴ Üldjuhul ei saa ärisuhet luua sidevahendi abil, kuid RTRTS § 15 näeb ette erandid sellest reeglist.

⁵ Juhatuse või juhatuse poolt volitatud isik.

⁶ Kohustatud isikutel on soovitatav uute tehnoloogiliste lahendite ja sidevahendite kaudu teenuste osutamisel juhinduda Baseli Pangajärelevalve Komitee poolt 2003.a. juulis välja antud dokumendist „Risk Management Principles for Electronic Banking“.

- tegevusjuhend vahetu kontaktita loodud ärisuhe lõpetamise kohta.

4.1.7. Vahetu kontaktita ärisuhte loomisel võib isiku tuvastamiseks ja esitatud andmete kontrollimiseks kasutada arusaadavalt loetavat kirjalikult või elektrooniliselt edastatud informatsiooni, mille alusel on võimalik:

- allkirja vastavuse kontrollimine isikut tõendava dokumendi tõestatud või kinnitatud koopias või elektroonilise allkirja alusel;
- isikukoodi, registrikoodi, äriühingu esindajate, aadressi, krediitkaardi numbri kontrollimine kohustatud subjekti enda avaldatud andmete ja/või avalike andmekogude abil;
- elektrooniliste isikusamasuse tuvastusmeetmete kasutamine näiteks ID-kaart, Mobiil-ID.

Kohustatud isik võib kasutada ka muid arusaadavalt loetavaid dokumente isiku tuvastamiseks, sealhulgas teiste krediitdiasutuste, notarite, välisesinduste, ametiasutuste, välismaiste äripartnerite jne kinnitused.

4.1.8. Kohustatud isikuga kestvuslepingu sõlmimisel eeldatakse poolte asjakohast⁷ suhtumist, mistõttu peavad kohustatud isikud oma protseduurireeglites sätestama piirangud, eesmärgiga vältida liigsete riskide tekkimist ning tagada vastavate suhete loomise selleks sobival ajal või kohas. Vahetu kontaktita loodud ärisuhete puhul kaasneva riski määratlemisel tuleb arvestada mitte ainult üksiku tehingu, vaid pakutava teenuse riskiga, mis võib laieneda institutsionaalsele tasandile⁸.

4.1.9. Üksnes kliendi isikusamasuse tuvastamist ei saa lugeda piisavaks ärisuhte loomisel või tehingu tegemisel. Hooldusmeetmete rakendamise käigus tuleb muuhulgas määrata ka kliendi riskiaste. (Kliendi riskiastme määramine on kirjeldatud punktis 5.3.2). Kohustatud isik peab eelnevalt veenduma, et pakutav teenus vastab kliendi tegelike tahteavalduste sisule ja eesmärkidele ning ei kahjustata kohustatud isiku huve.

4.1.10. Ärisuhte erakorralisel lõpetamisel RTRTS §-st 27 tulenevatel alustel võib kehtestada erinevad tähtajad teenuste osutamise (eelkõige piirangud tehingute tegemiseks) ja ärisuhte (kestvuslepingu) lõpetamiseks. Ärisuhte erakorralisel lõpetamisel tuleb kohustatud isiku siseprotseduurides sätestada kord kliendi vahendite edasiseks kasutamiseks, nt makse lubamine mõnes teises Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või kolmanda võrdväärse riigi krediitdiasutuses avatud kontole. Sularahas väljamaksete tegemine ei ole lubatud.

⁷ Finantsinspeksioon mõõnab, et isikusamasuse tuvastamise tehnoloogilised võimalused täiustuvad pidevalt. Samas peaks kestvuslepingute sõlmimisel arvestama, kas tegemist võib olla isiku jaoks esmasuhtega (näiteks tegevust alustav äri- või mittetulundusühing vms) mõnest muust tehingust tulenev vajadus kestvuslepingu sõlmimiseks (laenuleping), kas tegemist on residendiga või mitte jms. Kohustatud isiku asjakohane suhtumine eeldab asjaoludest lähtuva käitumise kujundamist, et tagada hooldusmeetmete kohane rakendamine.

⁸ Institutsionaalse tasandil tekivad riskid eelkõige teatud tüüpi tehingute kontsentratsiooni ületades, kus krediidi- ja finantseerimisasutus ei ole võimeline hindama tehingutega seonduvaid rahapesuriske.

4.2 Majandus- või kutsetegevusega seotud tegevuste edasiandmine (*outsourcing*)⁹

4.2.1. Kohustatud isikul on õigus, arvestades õigusaktides sätestatud erinõudeid ja piiranguid, kasutada kolmanda isiku teenuseid lepingu alusel, mille sisuks on tegevuste ja toimingute jätkuv teostamine, mis on vajalikud kohustatud isikute poolt klientidele teenuse(te) osutamiseks ning mida tavaolukorras teostaks kohustatud isik ise. Kolmandateks isikuteks käesoleva punkti tähenduses on näiteks agendid, alltöövõtjad jt isikud, kellele kohustatud isik annab üle nende teenuste osutamise, mida kohustatud isik reeglina oma majandustegevuses ise pakub, seonduva tegevuse.

4.2.2. Punktis 4.2.1 nimetatud isikule laienevad edasiantud tegevuse(te) osas kõik õigusaktides sätestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuded. Nõuete rikkumise eest vastutab oma tegevuse edasi andnud kohustatud isik.

4.2.3. Kohustatud isiku tegevus(t)e üleandmisele kohalduvad lepinguvabadust piiravad tingimused, mille kohaselt peab kohustatud isik tagama, et kolmandal isikul on vajalikud teadmised ja oskused eelkõige kahtlaste ja ebahariliku iseloomuga olukordade tuvastamiseks ning ta on võimeline täitma kõiki õigusaktides sätestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõudeid. Käesolevas punktis sätestatu täitmiseks peab kohustatud isik tagama kolmanda isiku juhtide teavitamise vastavatest nõuetest ning töötajate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alase koolituse punktis 3.1.3 kirjeldatud ulatuses.

4.2.4. Tegevuse edasiandmisel kolmandatele isikutele peab kohustatud isik tagama, et õigusaktidest tulenevate nõuete täitmiseks kogutavaid dokumente ja andmeid säilitatakse RTRTS-s ning selle alusel antud õigusaktides sätestatud korras. Lepinguga peab tagama, et asjakohane teave antakse üle kohustatud isikule ning vastavad andmed ja dokumendid arhiveeritakse tema protseduurireeglites ettenähtud korras.

4.2.5. Tegevuse üleandmise lepingus peab olema sätestatud, millised on kohustatud isiku õigused kolmanda isiku poolt seaduses sätestatud nõuete täitmise kontrollimisel. Majandustegevuse edasiandmine kolmandale isikule ei tohi takistada kohustatud isiku üle riikliku järelevalve teostamist.

4.2.6. Kolmanda isiku poolt teenus(t)e osutamise käigus tuleb vältida olukorda, kus vajalikus ulatuses hoolsusmeetmete rakendamine on võimalik ebapiisaval määral või on võimatu. Kolmandal isikul peab olema võimalik vajalikke hoolsusmeetmeid rakendada täies ulatuses, milleks on muuhulgas võimalus kohustatud isiku kontaktisiku koheseks informeerimiseks ja tehingust keeldumiseks. Tuleb vältida olukorda, mis oleks käsitletav kõrgema riskiastmega või kahtlase või ebaharilikuna, sh ärisuhte loomine selleks mittekohastes tingimustes nt eeltingimusena muu teenuse või kauba saamiseks või öisel ajal, või ilmselt ebaharilikel asjaoludel.

⁹ Finantsinspektsiooni poolt välja antud juhendis „Nõuded finantsjärelevalve subjekti poolt tegevuse edasiandmisele (*outsourcing*)“ sisaldab täpsemad nõuded kohustatud isikutele, kuidas tagada oma tegevuse edasiandmine kolmandatele isikutele lähtuvalt RTRTS § 28 lõikes 2 toodud nõuetele.

4.2.7. Kohustatud isik teavitab oma tegevuse(te) edasiandmise aluseks oleva lepingu sõlmimisest viivitamatult Finantsinspeksiooni.

4.2.8. Käesolevas punktis (4.2) sätestatu peab olema kohustatud isiku poolt tagatud vastava kohustuse tegevuste edasiandmise lepingus sätestamise kaudu.

5 Hoolsuskohustuse täitmine

5.1 Hoolsusmeetmed

5.1.1. Kohustatud isikud peavad pöörama kõrgendatud tähelepanu situatsioonidele ja asjaoludele, mis võivad olla seotud rahapesu või terrorismi rahastamisega (RTRTS § 12 lg 1). Hoolsusmeetmete kohaldamise kohustuslikud juhud sätestab RTRTS § 12 lg 2.

5.1.2. RTRTS-s toodud nõudeid tuleb rakendada ärisuhte loomisel lepingueelsete läbirääkimiste käigus ning ärisuhte kestel. Hoolsusmeetmete loetelu sätestab miinimumkriteeriumid ja on imperatiivse sisuga piirates lepinguvabadust (RTRTS § 13). Kohustatud isik võib rakendada hoolsusmeetmeid seaduses sätestamata juhtudel, tulenevalt oma tegevusvaldkonna eripärast ja sellega kaasnevatest riskidest.

5.1.3. Hoolsusmeetmete kohaldamise peamine eesmärk on tõkestada kuritegelikul teel saadud vara kasutamist krediidi- ja finantseerimisasutuse poolt osutavates teenustes. Hoolsusmeetmed on suunatud eelkõige põhimõtte „tunne oma klienti” rakendamiseks, mille kohaselt tuleb tehingute teostamisel tuvastada kliendi isikusamasus ja hinnata tehingute vastavust lähtuvalt tema põhitegevusest ja varasematest maksetavatest.

5.1.4. Kohustatud isikud peavad lisaks seaduses sätestatud hoolsusmeetmetele hindama igakülgselt kliendi tehingute ja toimingute sisu ja eesmärki, tuginedes krediidi- ja finantseerimisasutustele omasele üldiselt tunnustatud kutseoskuse tasemele, selgitamaks tehingu, toimingu või kasutatavate vahendite võimalikku seotust rahapesu või terrorismi rahastamisega.

5.2 Kliendi isikusamasuse tuvastamine

5.2.1. Kohustatud isikud peavad tuvastama kliendi isikusamasuse ja tegeliku kasusaaja mõistliku aja jooksul enne kehtvuslepingu sõlmimise toimingutega alustamist või selle sõlmimise ajal. Tehingus osaleva isiku isikusamasus tuleb tuvastada enne tehingu sooritamise toimingutega alustamist või tehingu tegemise ajal.

Esmakordsel ärisuhte loomisel on isikusamasuse tuvastamine ja kontrollimine kohustuslik kõikide finantsteenuste kasutamise korral, sõltumata sellest, kas tehingus osaleva isikuga sõlmitakse arveldusleping¹⁰ või mitte, arvestades RTRTS-st tulenevate eranditega (juhendi p 8.1.1).

5.2.2. Isikusamasuse tuvastamisel peab kohustatud isik jõudma selgusele, kes on kliendi või tehingus osaleva isiku tegelik kasusaaja. Kahtlaste või ebaharilike tehingute välja selgitamiseks peab kohustatud isik pöörama kõrgendatud tähelepanu kliendi või tehingus osaleva isiku ja tema tavapärase majandustegevuse tundmisele. Sealjuures tuleb arvestada, et asjaolud, mis ühe kliendi või tehingus osaleva isiku puhul on kahtlased või ebaharilikud, võivad teise puhul kuuluda täiesti tavapärase (majandus)tegevuse juurde.

5.2.3. Isikusamasuse tuvastamist puudutav teave ja dokumendid peavad olema säilitatud viisil, mis võimaldab täielikult ja ilma põhjendamatu viivitusega vastata rahapesu andmebüroo, uurimisasutuse, kohtu või järelevalveasutuse asjakohastele järelepärimistele. Selleks peab kohustatud isik looma süsteemi, mis võimaldab tema tegevusspetsiifikat arvestades leida operatiivselt oma andmebaasidest ja dokumentide hulgast vajalik teave või dokument kliendi või tehingus osaleva isiku isikusamasuse tuvastamise kohta.

5.3 Riskipõhine lähenemine

5.3.1. Kohustatud isikud peavad rakendama kõiki hoolsusmeetmeid. Meetmete rakendamise ulatus sõltub konkreetse ärisuhte või tehingu iseloomust või tehingus või ametitoimingus osaleva isiku või kliendi riskiastmest. (RTRTS § 14 lg 3). RTRTS näeb ette üksikud erandid, mis puudutavad eelkõige kohustatud isikute nn. summapõhist teatamiskohustust, vastavalt RTRTS § 32 lõikele 3.

5.3.2. Tehingus osaleva isiku või kliendi riskiastmete¹¹ määramisel ja sisustamisel tuleb kohustatud subjektidel arvestada näiteks järgmiste riskifaktoritega.

Kliendirisk, mille riskifaktorid tulenevad kliendi isikust, sh tuleb arvestada:

- isiku õiguslikku vormi, juhtimisstruktuuri, tegevuse valdkonda, sh usaldusfondid, seltsingud või muud sellised lepingulised õiguslikud üksused, juriidilised isikud, millel on esitajaaktsiad;
- kas tegemist riikliku taustaga isikuga¹²;
- kas isiku esindajaks on juriidiline isik;
- isiku residentsust, sh kas tegemist on madala maksumääraga piirkonnas registreeritud isikuga;
- võimalust kliendi kvalifitseerimiseks teatud kliendikategooria tüüpkliendina;

¹⁰ Või muu finantsteenuste osutamise leping

¹¹ Riskipõhise lähenemise rakendamisel ja oma siseprotseduuride kehtestamisel on kohustatud isikutel soovitatav lähtuda FATF-i juhendist „Guidance on the Risk-Based Approach to combating money-laundering and terrorist financing“ (<http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/43/46/38960576.pdf>).

¹² Riikliku taustaga isiku mõiste sätestab RTRTS § 20.

- kliendi, tema koostööpartnerite, omanike, esindajate jms isikutega suhtlemise kogemusest tulenevad asjaolud (näiteks varasema ärisuhte käigus tuvastatud kahtlased tehingud);
- tegevuse kestvus, ärisuhete iseloom.

Toote- või teenuserisk, mille riskifaktorid tulenevad kliendi majandustegevusest ja konkreetse toote või teenuse avatusest võimalikele rahapesuriskidele. Kõrgema toote- või teenuseriski näited:

- privaatpangandus, personaalpangandus;
- valuutavahetus, konverteerimistehingud;
- alternatiivsete maksevahendite, e-raha vahendus;
- äriühingute asutamine, müük, haldamine;

Maarisk, mille riskifaktorid tulenevad erinevate riikide õiguskeskkonna erinevustest (kas riigis rakendatakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel rahvusvaheliste standarditega kooskõlas olevaid õigusnorme), kuritegevuse tasemest, s.h narkokuritegevuse ja korruptsiooni tasemest riigis, samuti sellest, kas selle riigi või selle riigi isikute suhtes on rakendatud või rakendatakse rahvusvahelisi sanktsioone¹³.

Kohustatud isikud võivad kasutada ka teistsuguseid panganduses tunnustatud riskifaktorite liigitusvõimalusi.

5.3.3. Hoolsusmeetmed on kohased ja sobiva ulatusega, kui nende abil on võimalik kindlaks teha rahapesu ja terrorismi rahastamisele suunatud tehinguid, või mis vähemalt aitavad kaasa selle eesmärgi saavutamisele.

5.3.4. Võib esineda olukordi, kus vajalike hoolsusmeetmete rakendamine tuleneb muudest õigusaktidest ning info kliendi ja tema tegeliku kasusaaja kohta on avalikult kättesaadavad¹⁴ või kus isiku tegevus ja tehingud on kooskõlas tema igapäevase majandustegevusega ning ei erine teiste sarnaste klientide makse ja käitumistavadest, mistõttu eeldatav rahapesu või terrorismi rahastamise risk on madalam.

5.3.5. Kui ärisuhtest, kliendi või tehingu poole isikust või tehingust tulenev risk on madal lähtuvalt tehingu poole või kliendi suhtes määratud riskifaktoritest, võib kohustatud isik rakendada hoolsusmeetmeid lihtsustatud korras¹⁵, kuid ei või jätta hoolsusmeetmeid üldse rakendamata.

5.3.6. Kui ärisuhtest, kliendi või tehingu poole isikust või tehingust tulenev risk on kõrge, tuleb kohaldada tugevdatud hoolsusmeetmeid kooskõlas RTRTS §-dega 19, 21 või 22.

¹³ Vastavad nimekirjad on avaldatud Euroopa Komisjoni veebilehel http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/list/consol-list.htm

¹⁴ Näiteks börsiettevõtted, riigi ja kohaliku omavalitsuse asutused, sihtasutused, Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või kolmanda riigi, kus rakendatakse samaväärseid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise reegleid, territooriumil registreeritud krediidi- ja finantseerimisasutused

¹⁵ Lihtsustatud hoolsusmeetmeid võib kohaldada ainult RTRTS §-s 18 toodud tingimustel kooskõlas viidatud rahandusministri määrusega.

6 Füüsilise isiku isikusamasuse tuvastamine ärisuhte loomisel

6.1 Üldnõuded

6.1.1. Füüsilise isiku isikusamasuse tuvastamine ja kontrollimine toimub üldreeglina ühe ja sama toiminguna isikut tõendava dokumendi alusel.

6.1.2. Füüsilise isiku isikusamasus tuvastatakse dokumendi alusel vastavalt RTRTS § 23 sätestatule. Isikusamasuse tuvastamiseks kohustatud isikule esitatud dokumenti tuleb hinnata järgmiselt:

- dokumendi kehtivust kehtivustähtaegade järgi;
- isiku välist sarnasust ja ealist sobivust dokumendil kujutatud isiku välimusega;
- isikukoodi vastavust esitaja soole ja vanusele.
- Välisriigi füüsilistele isikutele antavate koodides sisalduva informatsiooni osas tuleks dokumendi ehtsuses või isikusamasuses kahtlemise korral konsulteerida välisesinduste või muude pädevate asutustega.

6.1.3. Isikusamasuse tuvastamiseks esitatud tuvastamise aluseks oleva dokumendi isikuandmete ja fotoga lehekülgedest tehakse koopia (RTRTS § 23 lg 2). Dokumendi koopia peab olema tehtud sellise kvaliteediga, mis võimaldab sellel sisalduvate andmete arusaadavat väljalugemist. Seaduses ettenähtud andmed registreeritakse.

6.1.4. Kohustatud isik registreerib isikusamasuse tuvastamise ja kontrollimise käigus isiku ütluste alusel tema elukoha aadressi ja kutse- või tegevusala (RTRTS § 23 lg 3). Seejuures ei ole oluline mitte elanike registris või muus sarnases registris fikseeritud aadress, vaid isiku tegelik elukoht kus isik alaliselt või peamiselt elab (TsÜS § 14). Kui isiku elukoha kindlakstegemisel tekib raskusi (nt isik ei suuda määratleda oma peamist elukohta), siis tuleb välja selgitada kuhu saadetakse temale tavapäraselt adresseeritud post või kus isik kasutab muid elukondlikke teenuseid. Elukoha aadressina ei saa käsitleda postkasti numbrit või nõudmiseni aadressi.

6.1.5. Tegevus-, töö või kutseala teadasaamine annab kohustatud isikule võimaluse hinnata, kas ärisuhe või tehingud on vastavuses kliendi tavapärase osalemisega tsiviilkäibes ja kas ärisuhtel või tehingul on selge majanduslik põhjendus. Ebaseaduslikul teel omandatud vahendite liikumise takistamise eesmärgil tuleb ärisuhte loomisel lisaks isikusamasuse tuvastamisele välja selgitada kliendi tegevusprofiil, mis seisneb kliendi peamiste tegevusvaldkondade ja võimalike maksetavade fikseerimises. Oluline on pöörata tähelepanu isikutele ning nende asukohale, kellega klient on tehingulistes suhetes.

6.1.6. Kui majandus- või kutsetegevuses tehtavas tehingus osalevaks isikuks või kliendiks on teise Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või kolmanda riigi isik, tuleb välja selgitada, kas on tegemist riikliku taustaga isikuga või mitte.

6.1.7. Isiku tuvastamiseks vajalikke andmeid ja viiteid tuleb kontrollida usaldusväärsete ja sõltumatute infoallikate vahendusel, näiteks riiklikud registrid, ametiasutused, krediidiandajad, EV välisesindused ja välisriikide esindused Eestis, või muude asjakohaste ametiasutuste poolt kinnitatud dokumentide ja muude andmete põhjal.

Erijuhtudel¹⁶ (kui usaldusväärsete ja sõltumatute infoallikate kasutamine ei ole võimalik), võib isiku tuvastamisel tugineda dokumentide koopiate või mitteametlike esindajate või vahendajate kaudu edastatud informatsioonile või muule usaldusväärsele teabele. Kohustatud isik peab enne tuvastatava isikuga tehingute või toimingute tegemist olema veendunud, et selliselt saadud informatsioon on piisav. Sellisel juhul lisatakse vastav märge tuvastamist kinnitavate dokumentide koopiatele ning seejärel kontrollitakse viivitamatult andmete ja dokumentide õiguspärasust.

6.1.8. Isiku tutvustamine või soovimine kohustatud isiku juhtide, teiste klientide või äripartnerite poolt võib aidata kaasa kliendi isiku tuvastamisele, kuid ei asenda RTRTS toodud nõudeid isikusamasuse tuvastamiseks.

6.1.9. Kliendi isiklik tundmine või tema avalik tuntus ei ole aluseks seaduses sätestatud isikusamasuse tuvastamise protseduuri mittetäitmiseks. Isikusamasust tuleb kontrollida ka kohustatud isiku poole tehingute või toimingute tegemiseks pöörduvatel avalikult tuntud ning nendega otseselt või kaudselt seotud isikutel.

6.1.10. Piiratud teovõimega isikute (sh alaealised) puhul peab kohustatud isik samuti järgima isikusamasuse tuvastamise protseduuri. Alaealiste isikuandmete tuvastamisel peab kohustatud isik lisaks käesolevas juhendis antud juhiste ja RTRTS-is sätestatud lähtuma TsÜS-is ja perekonnaseaduses sätestatud normidest. Lisaks piiratud teovõimega isiku isikuandmetele tuleb isikusamasuse tuvastamisel kontrollida seadusliku esindaja (lapsevanem(te) või eestkostja(te) isikuandmeid.

6.1.11. Füüsilise isiku esindamise korral tuleb lähtuda juhendi punktis 7.2 toodud nõuetest, rakendades neid füüsiliste isikute suhtes sobivas ulatuses.

6.1.12. Kliendi isiku tuvastamine ei ole ühekordne toiming. Kohustatud isik peab muudatusi kliendi isikuandmete ning tegevusprofiili osas regulaarselt jälgima, tagades andmete ajakohasuse kliendi riskiastmest lähtuva sagedusega¹⁷.

¹⁶ Sellised juhud peavad olema reguleeritud kohustatud isiku sisemiste protseduurireeglitega. Asjakohastes dokumentides tuleb kajastada info tehtud erandi kohta.

¹⁷ Kõrgema riskiastmega klientide puhul on soovitatav isikusamasuse tuvastamise aluseks olevaid andmeid uuendada vähemalt kord aastas.

6.2 Riikliku taustaga isikud

6.2.1. Kohustatud isik peab kehtestama sobivad riskipõhised siseprotseduurid, otsustamaks kas potentsiaalne klient, klient või tegelik kasusaaja on teise Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või kolmanda riigi riikliku taustaga isik (st avaliku võimu oluliste ülesannete täitja või tema perekonnaliige või lähedane kaastöötaja).

6.2.2. Kohustatud isikud peavad kindlaks tegema olulisi avalikke funktsioone täitvate füüsiliste isikute lähedased kaastöötajad ja perekonnaliikmed ainult siis, kui nende seotus avaliku võimu oluliste ülesannete täitjaga on avalikkusele teada või kui kohustatud isikul on põhjust arvata, et selline seotus on olemas¹⁸.

6.2.3. Riikliku taustaga isikute kindlakstegemiseks võivad kohustatud isikud rakendada järgmiseid meetmeid:

- kliendilt vajaliku info küsimine;
- päringu tegemine või andmete kontrollimine vastavasse tasuliste andmebaasi¹⁹ või avalikesse andmebaasidesse²⁰;
- päringu tegemine või andmete kontrollimine kliendi või isiku asukohamaa vastavate järelevalve asutuste või institutsioonide veebilehtedelt.

6.2.4. Teise liikmesriigi või kolmanda riigi riikliku taustaga isikuga ärisuhte loomise peab otsustama kohustatud isiku juhatuse või juhatuse poolt volitatud isik(ud). Kui kliendiga on ärisuhe loodud ja klient või tegelik kasusaaja osutub hiljem või muutub riikliku taustaga isikuks, siis on vajalik juhatuse (või juhatuse poolt volitatud isikute) informeerimine.

6.2.5. Kohustatud isik peab korraldama teise liikmesriigi või kolmanda riigi riikliku taustaga isikuga sõlmitud ärisuhte pidevat tugevdatud kontrolli.

6.3 Seltsingud jt lepingulised ühendused

6.3.1. Seltsingute²¹ identifitseerimisel tuleb eesmärgiks seada isikusamasuse tuvastamine kõigil seltsingu liikmetel või nende esindajatel samadel alustel, mis kehtivad füüsilistest isikutest klientide puhul. Tuvastada tuleb seltsingu tegelikud kasusaajad.

¹⁸ Aktiivse kontrolli teostamist tehingu tegemisel iga teisest liikmesriigist või kolmandast riigist pärit isikuga ei eeldata.

¹⁹ Erinevad andmebaasid, nt WorldCheck jt sisaldavad andmeid riikliku taustaga isikute tuvastamiseks

²⁰ Avalike andmebaaside all on mõeldud ka internetis saadavaid andmeid poliitikute ja valitsuse liikmete kohta, interneti otsingumootoreid (nt google.com, jandex.ru, rambler.ru jms)

²¹ Võlaõigusseadus § 580 jj

6.3.2. Seltsingute puhul tuleb välja selgitada ka nende tegevuse eesmärk ja kasutatavate vahendite päritolu. Väljaselgitamisel võib muuhulgas tugineda seltsingu esindaja poolt antud selgitustele ja kinnitustele. Kohustatud isik peab jälgima, et seltsingu poolt vahendite kasutamine oma tegevuse käigus vastaks varasemalt deklareeritud tegevuseesmärkidele.

6.3.3. Andmeid seltsingu liikmete ja nende esindajate kohta tuleb säilitada ning regulaarselt uuendada.

7 Juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamine ärisuhte loomisel

7.1 Üldnõuded

7.1.1. Juriidiliste isikute tuvastamisel tuleb välja selgitada nimi, registrikood, andmed isiku õigusliku vormi, õigusvõime, esindajate (seadusjärgsete ning kohustatud isiku ees esindama volitatud), tegelike kasusaajate, tegevuse eesmärkide ja tegevusprofiili kohta.

7.1.2 Juriidilise isiku isikusamasuse ja õigusvõime tuvastamine ning kontrollimine toimuvad üldreeglina äriregistri (Eestis) või muu samaväärse registri andmete alusel või registreerimistunnistuse ärakirja või sellega samaväärse dokumendi (näiteks notari poolt tõestatud asutamisdokumentide) alusel, mis on õigusaktides ettenähtud korras esitatud. Registrist väljastatavad või sellega samaväärsed dokumendid ei tohi olla välja antud varem, kui 6 kuud enne esitamist kohustatud isikule.

7.1.3. Juriidilised isikud ei ole isikusamasuse tuvastamise korral kohustatud esitama registrikaardi väljavõtet, kui kohustatud isikul on arvutivõrgu kaudu vajalikus ulatuses ligipääs äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri andmetele, sealhulgas ligipääs välisriigi vastavate registrite andmetele.

7.1.4. Juriidilise isiku tuvastamisel peab kohustatud isik registreerima juriidilise isiku juhataja või juhatuse või muu seda asendava organi liikmete nimed²², nende volitused juriidilise isiku esindamisel ja juriidilise isiku põhilise tegevusvaldkonna. Kui eelnimetatud andmed ei nähtu registriväljavõttest või muust vastavast dokumendist, tuleb vastav teave saada muid dokumente ja/või usaldusväärseid infoallikaid kasutades.

7.1.5. Usaldusväärsete infoallikate kasutamise vajaduse, kriteeriumid ja/või loetelu sätestab kohustatud isik, näiteks võib kasutada riiklike registrite, ametiasutuste, krediitiasutuste, EV välisesinduste, Eestis asuvate välisriikide esinduste poolt väljastatud teavet.

²² Äriseadustiku § 65 kohaselt on juhatuse liikmed ja nende õigused äriühingu esindamisel B-kaardil fikseeritud, kuid välisriikide vastavate registrite poolt väljastatud dokumentidest ja muudest samaväärsetest dokumentidest ei nähtu alati juriidilise isiku juhatuse või muu seda asendava organi liikmete andmeid.

7.1.6. Kohustatud isik peab välja selgitama juriidilise isikuga seotud Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi ja kolmanda riigi riikliku taustaga isikute olemasolu. Kui riikliku taustaga isiku kohta juriidilise isiku esindaja käest saadud andmetest vastavaid seoseid ei ilmne, tuleb kahtluse korral teha päring vastavatesse andmebaasidesse (vt juhendi p 6.2.3).

7.1.7. Kõik juriidilise isiku nimel ja arvel tegutsevad füüsilised isikud, kellel on õigus juriidilise isiku vahendite kasutamiseks, tuvastatakse vastavalt RTRTS § 23 ja käesolevas juhendis toodud nõuetele.

7.1.8. Rahvusvaheliste organisatsioonide puhul tuleb välja selgitada nende tegevuse, sh Eestis tegutsemise aluseks olevad dokumendid ning nõuda asjassepuutuvate dokumentide esitamist. Vajadusel kontrollitakse dokumentides sisalduvaid andmeid, mis on vajalikud ärisuhte loomiseks.

7.2 Esindus

7.2.1. Kohustatud isik peab kindlaks tegema, kas isik tegutseb enda või teise (füüsilise või juriidilise) isiku nimel. Kui isik tegutseb teise isiku nimel, peab kohustatud isik tuvastama ka selle isiku, kelle nimel tehinguid tehakse.

7.2.2. Juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamise dokumendid esitab juriidilise isiku seadusjärgne või volitatud esindaja. Kohustatud isik peab veenduma esindusõiguse vastavuses õigusaktides sätestatud nõuetele. Kui esitatud dokumentidest ei selgu neid esitava füüsilise isiku esindusõigus ja/või volitus ei ole nõuetekohane, siis ei saa isikusamasuse tuvastamise (seega ka ärisuhte loomise või tehingu tegemise) protsessi jätkata.

7.2.3. Kohustatud isik peab välja selgitama esindaja esindusõiguse aluse, ulatuse ning kehtivuse aja. Esindajalt tuleb nõuda esindusõigust tõendava dokumendi esitamist. Täiendavat tähelepanu tuleb pöörata selliste volitatud esindajate isikusamasuse ja esindusõiguse kontrollimisele, kes tegutsevad või kelle elukoht on juriidilise isikuga erinevas jurisdiktsioonis või kelle esindusõigused kestavad rohkem kui ühe aasta.

7.2.4. Täpsustada tuleb volitatud esindajale antud esindusõiguse ulatust (näiteks, kas tegemist ühekordse tehinguga või korduvate tehingute tegemisega teatud perioodi jooksul). Kohustatud isik peab jälgima volitatud esindajatele antud esindusõiguse tingimusi ning osutama teenuseid ainult esindusõiguse ulatuses.

7.2.5. Tulenevalt RTRTS § 23 lõikest 5 on kohustatud isikul õigus nõuda välisriigi juriidilise isiku esindajalt tema esindusõigust tõendavat notariaalselt või sellega võrdsustatud korras kinnitatud dokumenti, mis on legaliseeritud või kinnitatud legaliseerimist asendava tunnistusega (apostilliga), kui välislepingust ei tulene teisti.

7.2.6. Volitatud ja seadusjärgsete esindajate esindusõiguse käsitlemisel tuleb kindlaks teha, kas esindaja tunneb oma klienti. Esindaja ja esindatava tegelike suhete olemuse selgitamiseks peab esindaja teadma tema poolt esindatava isiku tahteavalduste sisu ja eesmärgi, samuti peab ta oskama vastata muudele asjaga seonduvatele küsimustele tegevuse asukoha, tegevusalade, käibe ja tehingupartnerite, teiste seotud isikute ja lõplike kasusaajate kohta. Lisaks peab esindaja suutma veenvalt kinnitada, et on teadlik ja veendunud esindatava tehingus kasutatava vara legaalsest päritolust.

7.3 Tegeliku kasusaaja tuvastamine

7.3.1. Juriidilise isiku tuvastamisel peab kohustatud isik registreerima juriidilise isiku tegeliku kasusaaja²³.

7.3.2. Olukorras, kus ühegi isiku osalus või tuvastatav kontrolli määr ei ületa 25%, lähtutakse kasusaajate ringi määramisel proportsionaalsuse põhimõttest, mille kohaselt tuleb nõuda informatsiooni nende osanike või aktsionäride, partnerite ja muude isikute kohta, kellel on juriidilise isiku tegevuse üle kontroll või muu oluline mõju.

7.3.3. Kui juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamise dokumentidest või muudest esitatud dokumentidest ei nähtu otseselt, kes on juriidilise isiku tegelik kasusaaja, siis registreeritakse vastavad andmed (sh andmed kontserni kuuluvuse ning kontserni omanike- ja juhtimisstruktuuri kohta) juriidilise isiku esindaja ütluste või tema omakäelise kirjaliku dokumendi alusel.

7.3.4. Ütluste või omakäelise kirjaliku dokumendi alusel kindlaks tehtud informatsiooni õigsuse kontrollimiseks tuleb rakendada mõistlikke meetmeid, näiteks päringu tegemine vastavatesse registritesse, nõuda juriidilise isiku majandusaasta aruanne vms asjakohase dokumendi esitamist.

7.3.5. Kohustatud isik võib kasutada riskipõhist lähenemist ja piisavate meetmetega kontrollida tegeliku kasusaaja isikut eesmärgiga veenduda selles, kes on ärisuhtes või tehingus tegelik kasusaaja. Selle nõude täitmise osas on jätetud kohustatud isikutele mitmeid võimalusi otsustada:

- millises ulatuses kasutada selleks avalikult kättesaadavaid andmeid aktsionäride, osanike või liikmete kohta;
- millises ulatuses küsida asjakohaseid andmeid suuliselt ja fikseerida saadud info kirjalikult või kirjalikult taasesitatavas vormis;

²³ Tegeliku kasusaaja mõiste hõlmab ka äriühingu füüsilisest isikust aktsionäre või osanikke, kellele kuuluvad või kes teostavad kontrolli rohkem kui 25% aktsiate või osade või hääleõiguste üle otsese või kaudse omamise kaudu, kaasa arvatud esitajaaktsiate või -osade kujul, samuti äriühingu füüsilisest isikust aktsionäre või osanikke, kes teostavad muul viisil kontrolli äriühingu juhtimise üle. Hääleõiguste kindlaksmääramisel ja mõiste „kontroll“ sisustamisel võib lähtuda väärtpapierituru seaduse §-s 10 sätestatust. Kui tegemist on äriühinguga, kelle väärtpaberid on võetud kauplemisele reguleeritud väärtpapieriturul, siis sellise äriühingu tegelikke kasusaajaid tuvastada pole vaja.

- millistel juhtudel paluda kliendil täita vastav ankeet;
- milliseid muid võimalusi on vastava kohustatud isiku puhul võimalik ja otstarbekas kasutada.

7.3.6. Arvestada tuleb, et hoolsuskohustuse ulatus kliendi suhtes, s.h tegeliku kasusaaja tuvastamine, on seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga, mis sõltub kliendi tüübist, tema päritolumaast, ärisuhtest, tootest, teenusest või tehingust.

7.3.7. Tähelepanu tuleb pöörata madala maksumääraga piirkondades asutatud äriühingutele, kelle tegelikud kasusaajad on sageli raskesti väljaselgitatavad.

7.4 Nõuded mitteresidentidest juriidiliste isikute isikusamasuse tuvastamiseks

7.4.1. Mitteresidentidest juriidiliste isikute tuvastamisel peavad kohustatud isikud täitma võimalikult suures ulatuses samu nõudeid, mis residentidest klientidegi puhul, arvestades mitteresidentidest kliendi asukohariigist ja õiguslikust vormist tulenevaid iseärasusi. Õigusliku regulatsiooni erinevuse tõttu erinevates riikides tuleb kohustatud isiku protseduurireeglites sätestada üksikasjalikud nõuded ja juhised juriidilise isiku õigusvõime tuvastamiseks ka muude dokumentide ja/või usaldusväärsete infoallikate abil.

7.4.2. Mitteresidentidest juriidiliste isikute õigusvõime tuvastamisel ja esindajate volitusi kinnitavate dokumentide käsitlemisel tuleb kontrollida, kas dokumendid vastavad Eesti õigusaktides kehtestatud nõuetele legaliseerimise või kinnitamise osas²⁴.

7.4.3. Õigusliku regulatsiooni erinevuse tõttu erinevates riikides tuleb kohustatud isikul tähelepanu pöörata eelkõige madala maksumääraga riikides või piirkondades²⁵ asutatud äriühingutele, kelle õigusvõime olemasolu ei ole alati üheselt mõistetav. Paljudes riikides on kliendi isikusamasuse tuvastamise, dokumentide registreerimise ja säilitamise standardid madalamad kui Eestis, mistõttu tuleb erilist tähelepanu pöörata niisugustes riikides registreeritud äriühingute dokumentide sisule ja nende esitamise viisile²⁶.

²⁴ 01.10.2001 jõustus Eesti suhtes välisriigi avalike dokumentide legaliseerimise nõude tühistamise Haagi konventsioon (http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.text&cid=41), mille eesmärk oli lihtsustada rahvusvahelist dokumendisuhetust. Konventsiooni tingimuste kohaselt võib Eestis välja antud ja tunnistusega (apostilliga) kinnitatud dokumente kasutada konventsiooniga ühinenud riigi territooriumil ilma täiendavate formaalsusteta. Sama kehtib ka vastavate riikide dokumentide kasutamisel Eestis. Välisministeeriumis jätkatakse nende dokumentide legaliseerimist, mille päritolu- või sihtriik ei ole ühinenud konventsiooniga. Samuti legaliseeritakse konventsiooniosalise riigi territooriumil enne 1. oktoobrit 2001 välja antud avalikke dokumente. Konventsiooniga ühinenud riikide nimekiri on kättesaadav välisministeeriumi konsulaarosakonnast.

²⁵ Maksuvabad ja madala maksumääraga territooriumid: <http://www.emta.ee/?id=1950>

²⁶ Mitteresidentidest klientide dokumentidega töötamisel tuleb juhinduda tõestamisest alusel kehtestatud justiitsministri 14. detsembri 2001 määrusest nr 97 Välisriikide ametiisikute loetelu, kelle tõestatud volikirjaga on võrdne Eesti notari tõestatud volikirjaga (RTL, 2001, 132, 1921).

7.4.4. Alljärgnevalt on toodud madala maksumääraga piirkondades registreeritud isikute dokumentatsiooni peamised tunnused:

- Juriidilise isiku juhtimise, tegevusprofiil, osa- või aktsiakapitali kohta saab informatsiooni tema põhikirjast või muust asutamislepingust, nt *Memorandum and Articles of Association*, *By-law*, *Operating Agreement*, *Articles of Organization* vms. Põhimõtteliselt peaks ülalmainitud otsustest selguma, kas omandi ja juhtimisfunktsioonid kuuluvad erinevatele isikutele ja kuidas toimub vastavate õiguste üleandmine.
- Vaatamata päritolumaast tuleb isiku esmasel identifitseerimisel esitada dokumendid, mis sisaldavad informatsiooni isiku õigusvõime kohta, nt *Certificate of Incorporation*, *Certificate of Organization*. Isiku õigusvõime jätkuvat kehtivust kinnitab vastav registripidaja²⁷ väljavõte, mis ei tohi olla vanem kui kuus kuud.
- Juriidilise isiku asutajate, osanike või aktsionäride kohta on informatsioon üldjuhul toodud tema põhikirjas või muus asutamisdokumendis. Mõnedes jurisdiktsioonides on lubatud asutada äriühinguid, mille omanike ringi kohta ei ole võimalik registripidajalt informatsiooni saada. Sellisel juhul peab asutamisdokumentidest nähtuma, kellele ja mis asjaoludel need aktsiad esmakordselt väljastati. Kui aktsiate või osade omanikeks on teised juriidilised isikud, siis peavad dokumentidest nähtuma nende isikute ja esindajate nimed. Üldjuhul näitab selline omanike struktuur²⁸, et tegelikku kasusaajat (RTRTS tähenduses) ei ole võimalik selliste dokumentide abil tuvastada, mistõttu tuleb sellisel juhul rakendada teisi meetmeid tegeliku kasusaaja tuvastamiseks või hoiduda ärisuhte loomisest.
- Kui esitatud andmetest ei piisa isiku või tema esindaja nõuetekohaseks tuvastamiseks, siis tuleb enne ärisuhte loomist vastavaid andmeid kontrollida usaldusväärsetest allikatest²⁹. Andmete kontrollimiseks tuleb konsulteerida ka kohustatud isikuga samasse gruppi kuuluvate teiste äriühingutega, kellel võib olla täiendavat informatsiooni kliendi või tema tehingupartnerite tegevuse kohta. Alles pärast isiku täielikku tuvastamist võib talle teenuseid osutada. Andmete kontrollimisel tuleb järgida isikuandmete kaitse seaduse nõudeid.
- Juriidilise isiku õigusvõime hilisemaks hindamiseks kasutatakse *Certificate of Good Standing* või *Sertificate of Incubency* (BVI, Belize), mis väljastatakse registripidaja või agendi poolt pärast vastava tasu tasumist.

²⁷ Paljudes jurisdiktsioonides puudub riiklik register, mistõttu äriühingud registreeritakse vastava agendi või registripidaja juures.

²⁸ Olukorda, kus tegelikke kasusaajaid ei ole võimalik üheselt ja otseselt tuvastada, tuleb lugeda oluliseks riskifaktoriks, mis peaks väljenduma kliendi riskiastme ja tema suhtes rakendatud hoolsusmeetmete määramisel.

²⁹ Näiteks riiklikud registrid, järelevalveasutused ja krediitiasutused, EV välisesindused, välisriikide esindused Eestis.

- Juriidilise isiku esindusõiguse andmisel äriühingu seadusjärgsele esindajale (juhatuse liige, *director*), märgitakse esindusõiguse tähtaeg tavaliselt asutamisdokumentide juurde lisatud juhatuse liikmete esimese koosoleku, nt *Minutes of the First Meeting of the Directors, Initial Resolution of Members, Shareholders Declaration* vms otsusena. Esindusõiguse ulatus tuleneb äriühingu põhikirjast või ühingulepingust.
- Juriidilise isiku esindaja esindusõiguste andmisel kolmandale isikule koostatakse volikiri, nt (*General*) *Power of Attorney*. Üldjuhul kantakse esindatava nimi volikirjale volikirja koostamisel, mistõttu põhitekstist erineva kirjaviisi (teine tähekuju, käsitsi kirjutatud) puhul võib eeldada dokumentide mitteautentset päritolu. Volikirja lõppu märgitakse esindusõiguse kehtivus, tavapärased kuni üks aasta alates volikirja koostamise kuupäevast. Kauem kestvate volikirjade puhul tuleb hinnata selliste volikirjade autentsust lähtuvalt oma varasemast kogemusest teiste samas piirkonnas asutatud samatüübiliste äriühingute puhul. Volikirja puhul tuleb hinnata selle väljaandja (üldjuhul juriidilise isiku direktor või sekretär) õigusi vastava dokumendi koostamiseks.
- Esindusõiguse andmist sisalduvates dokumentides tuleb eeldada isiku täisnime (eesnimi ja perekonnanimi) ja seda kinnitava isikukoodi (sünniaja) ja passiandmete esitamist. Esindusõigust sisaldava dokumendi käsitlemisel tuleb hinnata esindatava õigust ja tingimusi edasivolituse tegemiseks, volituste ulatust, nii tehingute liigi, mahu kui ka lubatud jurisdiktsioonide ja kestvuse osas.
- Volitust sisaldavad dokumendid peavad olema notariaalselt tõestatud või kinnitatud³⁰. Apostilli koostanud isiku (sh notari) kinnitus ei asenda notariaalset tõestamist või kinnitamist.

7.4.5. Eriti tähelepanelikult tuleb suhtuda esitatud andmetesse ja dokumentidesse isikute puhul, kelle päritolumaa on kantud FATF-i poolt koostatud riikide nimekirja, mis ei anna piisavat omapoolset panust rahapesu tõkestamiseks³¹.

7.4.6. Võõrkeelsete dokumentide korral on kohustatud isikul õigus nõuda dokumentide tõlget temale arusaadavasse keelde. Vältida tuleks tõlgete kasutamist olukorras, kus originaalsed dokumendid on koostatud kohustatud isikule arusaadavas keeles, näiteks inglisekeelsete originaaldokumentide tõlkimine vene keelde.

Tõlge peab olema koostatud vandetõlgi poolt või peab tõlgi allkiri olema kinnitatud notari poolt.

7.4.7. Sagedamini esinevate mitteresidentidest klientide päritolumaa dokumentide loetelu ja näidised on toodud käesoleva juhendi lisas 1.

³⁰ Mitteresidentidest klientide dokumentidega töötamisel tuleb juhendada tõestamisest alusel kehtestatud justiitsministri 14. detsembri 2001 määrusest nr 97 Välisriikide ametiisikute loetelu, kelle tõestatud volikiri on võrdne Eesti notari tõestatud volikirjaga (RTL, 2001, 132, 1921).

³¹ FATF *Non-Cooperative Countries and Territories*. Vastavate riikide nimekiri on toodud järgmisel veebiaadressil: <http://www.fatf-gafi.org>

8 Hoolsusmeetmete kohaldamine tehingute teostamisel

8.1 Üldnõuded

8.1.1. Juhul, kui üksiku tehingu summa või üksteisele järgnevate tehingute summa ületab õigusaktides (või kohustatud isiku sisemistes protseduurireeglites) sätestatud piiri, tuleb kohaldada seaduses ettenähtud hoolsusmeetmeid. Seda nii juhul, kui tegemist on ärisuhtes tehtud tehinguga, kui ka juhuti tehingute³² tegemisega mittekliendi poolt.

8.1.2. Kui seaduses või protseduurireeglites sätestatud piirmäär saavutatakse mitme üksteisele järgneva juhuti tehingu puhul, mitte esimese tehingu tegemisel, siis tuleb hoolsusmeetmeid kohaldada kohe, kui ilmneb piirmäära saavutamine.

8.1.3. Hoolsusmeetmeid tuleb rakendada igat liiki tehingute puhul, s.h nõustamisteenuse käigus tehtud pakkumise korral, mille maksumus ületab 200 000 krooni. Seejuures ei ole oluline, kas tehingus täidetakse rahaline kohustus sularahas või sularahata arvelduste korras.

8.1.4. Hoolsusmeetmete rakendamine eeldab ka vastavate monitoorimissüsteemide³³ olemasolu, mille eesmärk on avastada ja teavitada tehingute piirmäära saavutamisest.

8.1.5. Kohustatud isikud rakendavad meetmeid elektroonilisi teenuseid tarbivate klientide isikuandmete regulaarseks kontrollimiseks ja uuendamiseks, et vältida teenuste tarbimist isikute poolt, kelle isikusamasus ei ole tuvastatud. Kohustatud isikul on soovitatav leida võimalus vähemalt üks kord aastas kliendiga kohtumiseks ja/või tema isikuandmete ja tegevusprofiili uuendamiseks.

8.2 Keerulised ja ebatavaliselt suured tehingud

8.2.1. Ka juhul, kui kohustatud isikutel ei ole kahtlust rahapesu või terrorismi rahastamise osas RTRTS § 32 lg 1 mõttes ja puudub ka teatamiskohustus § 32 lg 3 mõistes, tuleb siiski pöörata tähelepanu keerulistele ja ebatavaliselt suurtele tehingutele või ebatavalistele tehinguskeemidele, millel ei ole ilmset või nähtavat majanduslikku või õiguslikku eesmärki.

8.2.2. Kohustatud isikud peavad oma senise töökogemuse põhjal analüüsima kahtlaste ja ebaharilike tehingute kirjeldusi ning koostama näidisloetelu vastavatest tehingutest. Kui näidisloetelus esinevad

³² Juhuti tehingute all peetakse silmas tehinguid, mille tegemisel ei teki ärisuhet seaduse mõistes, kuid tehingus osalevad samad isikud, tehes korduvalt samalaadseid sooritusi nt valuutavahetus, ühekordsed (välis)maksed, tehingud välisriikide institutsioonide reisi-, *tax free*-, *bonus* jms tšekkidega.

³³ Monitoorimissüsteemid võivad koosneda nii tehingute jälgimisest töötajate poolt kui ka vastavatest elektroonilistest lahendustest.

kirjeldused, mis puuduvad rahapesu andmebüroo juhendist kahtlaste tehingute tunnuste kohta, tuleb nimetatud erinevustest informeerida rahapesu andmebürood.

8.2.3. Tähelepanu tuleb pöörata selliste tehingute uurimisele, mis on seotud füüsiliste või juriidiliste isikutega, kelle päritolumaa on riik, kust on raske või võimatu saada informatsiooni kliendi kohta või tehingutele isikutega, kes on pärit riikidest, mis ei anna piisavat omapoolset panust rahapesu tõkestamiseks.³⁴

8.2.4. Sõltumata tehingu suurusest, iseloomust või tehingu teisest poolest, tuleb isik või tema esindaja tuvastada, rakendades selleks tugevdatud hoolsusmeetmeid³⁵, kui tehinguga seotud isikute tegevus on ebaharilik või tehingu asjaolud on kahtlusttekitavad, näiteks isiku tegevus tehinguga kaasnevaid asjaolud arvestades erineb tavapärasest või sarnases olukorras eeldatavast käitumisest.

8.2.5. Elektrooniliselt laekuvate maksejuhiste töötlemisel³⁶ tuleb rakendada kontrollsüsteeme, mis võimaldaksid analüüsida maksete sisu ja vastavust kliendi põhitegevusele ning tuvastada ebaharilike ja/või kahtlaste asjaolude ilmnemine.

8.2.6. Kui tehingute monitoorimise käigus tekib kohustatud isikutel rahapesu kahtlus, tuleb sellest teatada rahapesu andmebüroole.

9 Tegevus rahapesu kahtluse korral

9.1. Üldiseima kohustuse rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtluse korral tegutsemiseks paneb kohustatud subjektile RTRTS § 12, mille lõike 1 kohaselt pöörab kohustatud isik majandus-, kutse- või ametitegevuses kõrgendatud tähelepanu tehingus või ametitoimingus osaleva isiku või kliendi tegevusele ja asjaoludele, mis viitavad rahapesule või terrorismi rahastamisele. Sama paragrahvi lõike 2 p 2 kohustab kohustatud isikuid kohaldama hoolsusmeetmeid mh rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral, hoolimata ükskõik millisest seaduses nimetatud mööndusest, erandist või piirsummast.

9.2. Keelatud on hoolsusmeetmete kohaldamine lihtsustatud korras juhul, kui ükskõik millises kliendiga suhtlemise etapis on tekkinud rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus.

9.3. Kui suhetes kliendiga ilmnevad asjaolud, mis on ebaharilikud või mille puhul kohustatud isiku töötajal tekib rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus, tuleb sellest viivitamatult teatada kohustatud isiku juhi/juhatuse poolt määratud rahapesu andmebüroo kontaktisikule, kes otsustab informatsiooni edastamise rahapesu andmebüroole³⁷ ja tehingu edasilükkamise.

³⁴ FATF *Non-Cooperative Countries and Territories*. Vastavate riikide nimekiri on toodud järgmisel veebiaadressil: <http://www.fatf-gafi.org>

³⁵ Tugevdatud hoolsusmeetmete rakendamise ulatus sõltub konkreetse tehingu asjaoludest.

³⁶ Jaemaksete puhul võib kontrollsüsteeme rakendada maksejuhiste töötlemise järgselt.

³⁷ Vastavalt RTRTS § 31 lg 3 p 2 on kontaktisiku üheks ülesandeks teabe edastamine rahapesu andmebüroole rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral

9.4. Kui tehingu edasilükkamine võib pooltele tekitada olulist kahju, selle tegemata jätmine ei ole võimalik või võib takistada võimaliku rahapesu või terrorismi rahastamise toimepanija tabamist, tehakse tehing või ametitoiming ning pärast seda edastatakse teade rahapesu andmebüroole.

9.5. Kohustatud isiku protseduurireeglites peab olema sätestatud tegevusjuhend kohustatud isiku töötajatele tehingu või ametitoimingu edasilükkamiseks.

9.6. Kui isiku tegevus ei ole vastavalt kohustatud isiku sisemistele protseduurireeglitele täielikult kvalifitseeritav sellise tegevusena, millest tuleb rahapesu andmebüroole teatada, tuleb kliendi edasine tegevus võtta kõrgendatud tähelepanu alla.

9.7. Iga üksiku kahtlase või ebahariliku juhtumi tausta tuleb uurida nii palju, kui see on mõistlikult vajalik, sealhulgas tuleb fikseerida tehingu üksikasjad ning ilmnenu asjaolusid analüüsida eesmärgiga selgitada välja sagedamini esinevate tehingute tüüpilisemaid tunnuseid.

9.8. Peamised asjaolud, millele tuleb kahtlaste ja ebaharilike tehingute analüüsimisel tähelepanu pöörata, on järgmised:

- Milline on kahtlustäratav asjaolu toimingute, tehingute või muude asjaolude juures.
- Kas kohustatud isik on veendunud, et tunneb klienti vajalikul määral või on tema kohta vaja koguda lisaandmeid.
- Kohustatud isik peab kliendi või tema esindaja isikusamasuse tuvastamise tehingu või toimingu läbiviimisel veenduma, et on täitnud ettenähtud korda. Kas seejuures esitati kogu vajaminev informatsioon või tuli andmeid juurde küsida või muudmoodi täpsustada?
- Selgitada, kas on esinenud korduvaid kahtlaste toimingute ja tehingute ilminguid.

9.9. Teave edastatakse Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi rahapesu andmebüroole, kelle territooriumil kohustatud isik tegutseb. Sisemistes protseduurireeglites võib sätestada tingimused vastavate teadete edastamiseks kooskõlas andmekaitset reguleerivate õigusaktide nõuetega kontserni emaettevõtja kontaktisikule.

9.10. Kohustatud isiku protseduurireeglites tuleb sätestada nii rahapesu andmebüroole info edastamise tingimused kui ka edastatava info säilitamise tingimused.

9.11. Kohustatud isik peab säilitama kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kõik töötajatelt laekunud teated kahtlaste ja ebaharilike tehingute kohta, samuti nende teadete analüüsimiseks kogutud informatsiooni ja muud seonduvad dokumendid ning rahapesu andmebüroole edastatavad teated, koos teate edastamise aja ja edastanud töötaja andmetega.

9.12. Klienti või tehingus osalevat isikut (sealhulgas tema esindajat ja muid seotud isikuid), kelle kohta tekkinud kahtlusest rahapesu andmehüüed informeeritakse, on keelatud sellest teavitada.

10 Korrespondentsuhted

10.1. Kohustatud isikute poolt kolmanda riigi krediidasutusega korrespondentsuhte loomisel kohaldatakse tugevdatud hoolsusmeetmeid, mille eesmärk on:

- koguda piisavalt infot korrespondentasutuse kohta, et täielikult mõista asutuse äritegevuse olemust ja mainet, samuti saada kinnitus tema üle järelevalve teostamise kvaliteedi kohta. Avalikest allikatest tuleb kontrollida korrespondentasutuse võimaliku seotust rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse, vastavate uurimistoimingute või sanktsioonidega;
- hinnata asutuse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise mehhanisme ja veenduda, et need on adekvaatsed ja efektiivsed;
- dokumenteerida mõlema korrespondentsuhte poole kohustused/vastutus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise, sh asjakohase informatsiooni vahetamise alal (vastava lepingu³⁸ sõlmimine).
- saada kohustatud isiku juhatusest nõusolek korrespondentsuhte loomiseks.

10.2. Kolmanda riigi krediidi- ja finantseerimisasutusega sõlmitud korrespondentsuhte lepingus või vastavates kohustatud isiku protseduurireeglites tuleb sätestada poolte kohustused, sh ka hoolsusmeetmete kohaldamise tingimused laiendatud kasutusõigusega kontodele, s.o korrespondentkontodele, millele on otsene juurdepääs kolmandal isikul oma nimel tehingute tegemiseks (ingl. k *payable through accounts*), juurdepääsu omavate klientide suhtes³⁹.

10.3. Kohustatud isikul ei ole lubatud avada korrespondentkontot nn varipangas või pangas, kus omab kontosid mõni varipank⁴⁰. Samuti ei ole lubatud korrespondentkonto avamine pangas, kus juhtide usaldusväärsuse ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete hindamisel ilmnevad puudujäägid lähtuvalt vastavatest rahvusvahelistest standarditest või hindamisel aluseks võetavatest asjaoludest.

10.4. Kohustatud isikul on keelatud korrespondentsuhte loomine ka muu kolmandas riigis asuva asutuse või ettevõtjaga, kes ei ole krediidi- ega finantseerimisasutus Eesti kehtiva õiguse kohaselt, kuid kelle peamine ja püsiv majandustegevus on sarnane pangandustegevusega: asutus või ettevõtja pakub

³⁸ Kui vastav säte ei sisaldu teenust osutava institutsiooni (korrespondentpanga) teenuse tingimustes (*Terms and condition*), siis reguleeritakse vastavad kohustused eraldi kokkuleppega.

³⁹ Selline kohustus tuleneb asjaolust, et paljud laiendatud kasutusõigusega kontot pakkuvad krediidasutused ei suuda praktikas kindlaks teha ega edastada pädevatele õiguskaitseasutustele teavet selliseid kontosid kasutavate isikute kohta.

⁴⁰ Varipank (ingl. *shell bank*) on pank, millel ei ole tegevuskohta ega reaalselt juhtimistegevust selles riigis (enamasti madala maksumääraga riigis), kus on tema asukoht ja kus on välja antud tema tegevusluba. Varipangaks nimetatakse krediidasutusi või krediidasutuse tegevusvaldkonda kuuluvaid samalaadseid tegevusi sooritavat muud ettevõtjat või asutust, kellel puudub oma asukohas (s.o juhatuse või juhatust asendava organi asukohas) tegelik füüsiline tegevuskoht sihipärase kontseptsiooni ja juhtimisega ning kes pole seotud ühegi avalik-õiguslikule regulatsioonile alluva finantsgrupiga (ei kuulu ühessegi konsolideeritud järelevalve alla kuuluvasse konsolideerimisgruppi ega konglomeraati).

klientidele krediidasutuste seaduse § 6 lõikes 1 nimetatud tehingutega sarnaste tehingute tegemist, kusjuures asutuse või ettevõtja üle ei teostata riiklikku järelevalvet.

11 Filiaalid ja tütaräriühingud välismaal

11.1. Eestis registreeritud kohustatud isikud kohaldavad kõigis konsolideerumisgrupi ettevõtetes, sealhulgas kolmandas riigis asuvas esinduses, filiaalis ja enamusosalusega tütarettvõtjas hooldusmeetmeid ning andmete kogumise ja säilitamise nõudeid, mis on vähemalt võrdväärsed RTRTS-is sätestatutega.

11.2. Kui kolmanda riigi õigusaktid ei võimalda võrdväärsete meetmete kohaldamist, teatavad krediidasutus ja finantseerimisasutus sellest viivitamata Finantsinspeksioonile ning rakendavad täiendavaid meetmeid rahapesu või terrorismi rahastamise riskide vältimiseks.

11.3. Mitmes erinevas riigis, sealhulgas kolmandas riigis tegutsevad kohustatud isikud peavad vältima oma tegevuses riigiti erinevate standardite rakendamist. Lähtuda tuleks Euroopa Ühenduses heakskiidetud standarditest.

12 Ärisuhted ja tehingud isikutega, kelle elu- või asukohariigis ei rakendata FATFi soovitusi

12.1. Riikide puhul (sh madala maksumääraga piirkonnad ja riigid), kus kliendi identifitseerimise, dokumentide registreerimise ja säilitamise standardid on madalamad kui Eestis, tuleb erilist tähelepanu pöörata sellistes riikides registreeritud äriühingute (sh krediidi- ja finantseerimisasutuste) dokumentide sisule, nende esitamise viisile ning kvaliteedile.

12.2. Tugevdatud hooldusmeetmeid tuleb rakendada isikute puhul, kelle päritolumaa on kantud FATF-i poolt koostatud riikide nimekirja, mis ei anna piisavat omapoolset panust rahapesu tõkestamiseks⁴¹ või Eesti Maksu- ja Tolliameti poolt maksuvabaks ja madala maksumääraga territooriumiks peetavate riikide⁴² puhul. Samuti tuleb jälgida teiste organisatsioonide (Moneyval⁴³, Euroopa Komisjon⁴⁴, OFAC⁴⁵ jt) seisukohti nimetatud riikide kohta.

12.3. Kohustatud isiku protseduurireeglid peavad andma juhise, kuidas tulemuslikult ja kiiresti kindlaks teha, kas on tegemist isikuga, kelle elu- või asukoht on riigis, mis ei anna piisavat omapoolset panust rahapesu tõkestamiseks.

⁴¹ FATF *non-cooperative countries and territories*. Vastavate riikide nimekiri on toodud järgmisel veebiaadressil: <http://www.fatf-gafi.org>.

⁴² <http://www.emta.ee/?id=1950>

⁴³ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/default_EN.asp

⁴⁴ http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/index.htm

⁴⁵ <http://www.ustras.gov/offices/enforcement/ofac/>

Lisa 1

Finantsinspektsiooni soovituslikule juhendile „Täiendavad meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks krediidi- ja finantseerimisasutustes”

Sagedamini esinevate madala maksumääraga riikides või piirkondades registreeritud klientide dokumentide loetelu ja näidised⁴⁶

- **BELIZE:**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Registrar](#)
 - [Certificate of Incumbency issued by the Registered Agent](#)
 - [Notarial Certificate](#)
 - [Apostille](#)
- **CYPRUS**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Directors & Secretary](#)
 - [Certificate of Shareholders](#)
 - [Certificate of Registered office](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Registrar](#)
 - [Certificate of Tax Residence](#)
 - [Certificate of Incumbency issued by the Registered Agent](#)
 - [Apostille](#)
- **DELAWARE CORP.**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Secretary of State](#)
 - [Status Letter issued by the Registered Agent](#)
 - [Apostille](#)
- **DELAWARE LLC**
 - [Certificate of Formation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the State Secretary](#)
 - [Status Letter issued by the Registered Agent](#)
 - [Notarial Certificate](#)
 - [Apostille](#)

⁴⁶ Dokumentide näidiste allikateks on erinevad internetileheküljed. FI ei vastuta siintoodud näidiste aja- ning asjakohasuse muutumise eest. Näidised on kättesaadavad käesoleva juhendi lisas 1 elektroonilisel kujul (www.fi.ee/.....).

- **GIBRALTAR**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Registrar](#)
 - [Notarial Certificate](#)
 - [Apostille](#)
- **LONDON LLP**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Apostille](#)
 - [Notarial Certificate](#)
- **LONDON LTD.**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Companies House](#)
 - [Notarial Certificate](#)
 - [Apostille](#)
- **NIUE**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Registrar](#)
 - [Certificate of Incumbency issued by the Registered Agent](#)
 - [Notarial Certificate](#)
 - [Apostille](#)
- **SEYCHELLES**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Registrar](#)
 - [Certificate of Incumbency issued by the Registered Agent](#)
 - [Notarial Certificate](#)
 - [Apostille](#)
- **THE BAHAMAS**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Registrar](#)
 - [Certificate of Incumbency issued by the Registered Agent](#)
 - [Notarial Certificate](#)
 - [Apostille](#)
- **THE BRITISH VIRGIN ISLANDS**
 - [Certificate of Incorporation](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Registrar](#)
 - [Certificate of Incumbency issued by the Registered Agent](#)
 - [Notarial Certificate](#)
 - [Apostille](#)
- **WASHINGTON DC LLC**
 - [Certificate of Organization](#)
 - [Certificate of Good Standing issued by the Government of the District of Columbia](#)
 - [Status Letter issued by the Organizer](#)
 - [Apostille](#)